

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ КОЛЕДЖІВ БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

ECONOMIC ANALYSIS IN UKRAINE PUBLIC SECTOR COLLEGES' MANAGEMENT SYSTEM

У статті представлено коротку характеристику аналітичної складової дослідження господарського стану сучасних організацій. Визначено місце економічного аналізу в управлінні коледжем бюджетної сфери у ринкових умовах господарювання. Беручи до уваги специфічність коледжів, сформовано напрями, за якими доцільно здійснювати економічний аналіз. Розглянуто елементи методики аналізу коледжів державної та комунальної власності. Представлено характеристику основних методів економічного аналізу, що можуть бути застосовані для коледжів бюджетної сфери.

Ключові слова: економічний аналіз, коледж бюджетної сфери, фактори, ринкові умови, фінансово-господарська діяльність, методика економічного аналізу.

В статье представлено краткую характеристику аналитической составляющей исследования хозяйственного состояния современных организаций. Определено место экономического анализа в управлении коледжем бюджетной сферы в рыночных условиях хозяйствования. Принимая во внимание специфичность колледжей, сформированы направления, по которым целесообразно осуществляют экономиче-

ский анализ. Рассмотрены элементы методики анализа колледжей государственной и коммунальной собственности. Представлена характеристика основных приемов экономического анализа, которые могут быть применены для колледжей бюджетной сферы.

Ключевые слова: экономический анализ, колледж бюджетной сферы, факторы, рыночные условия, финансово-хозяйственная деятельность, методика экономического анализа.

This article presents a brief description of the modern organizations economic state analysis analytical part. The place of economic analysis in the state and municipal property colleges' management system is investigated. The specificities of colleges economic activity are characterized in accordance with the rapid growth of market economy in Ukraine. The elements of the economic analysis methodology for public colleges are determined. The description of basic techniques of economic analysis applied to public sector colleges is presented.

Key words: economic analysis, colleges of the public sector, factors, market conditions, financial and economic activity, economic analysis method.

УДК 378.6.014.6(477):005.642.4

Шилко І.С.

аспірант кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Постановка проблеми. Коледжі бюджетної сфери України перебувають на етапі реформування у зв'язку зі змінами в освітній галузі. Така ситуація пояснюється застарілими підходами до управління даними вищими навчальними закладами, оскільки сьогодні вони стрімко втрачають конкурентні позиції у порівнянні із приватними коледжами, інститутами, університетами. З метою забезпечення ефективної діяльності коледжів державної та комунальної власності у довгостроковій перспективі потребує оновлення система управління, що можливо через удосконалення аналітичної складової формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням використання економічного аналізу з метою оптимізації господарських процесів в організаціях присвячені праці таких видатних науковців, як М.Г. Чумаченко, І.М. Парасій-Вергуненко, М.А. Болюх, П.Я. Попович, Н.Б. Кашена, О.В. Цуканова, Н.М. Гаркуша та ін. Акцентування уваги на можливостях використання економічного аналізу в аналітичній системі бюджетних організацій у своїх працях здійснювали С.В. Свірко, І.О. Кондратюк, А.П. Заросило [1], О.В. Яришко, Є.Ю. Ткаченко. Проте, незважаючи на ґрунтовні напрацювання в даному напрямі, сьогодні відсутній єдиний підхід до методології і методики економічного аналізу

для вищих освітніх закладів І-ІІ рівнів акредитації бюджетної сфери.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні ролі економічного аналізу у поточній господарській діяльності коледжів бюджетної сфери, напрямів, за якими доцільно здійснювати аналіз та елементи методики аналізу, що характерні для даних організацій.

Вклад основного матеріалу дослідження. Діяльність сучасних суб'єктів господарювання є залежною від впливу різноманітних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. З огляду на це, успішність їх діяльності залежить від здатності оперативно виокремлювати релевантну інформацію про фактори впливу на стан господарювання. На основі отриманої інформації формуються висновки щодо перспектив подальшого розвитку організації, та розробляються окремі заходи тактичного і стратегічного характеру.

З метою збору та обробки інформації застосовується аналітика, – цілісна сукупність принципів методологічного, організаційного і технологічного забезпечення індивідуальної і колективної розумової діяльності, яка дозволяє ефективно оброблювати інформацію з метою удосконалення якості існуючих і набуття нових знань, а також підготовки інформаційної бази для прийняття оптимальних управлінських рішень [2].

Сам термін «аналітика» грецького походження, і в перекладі означає «мистецтво аналізу». Під аналізом необхідно розуміти метод дослідження, за допомогою якого явище розкладається на окремі елементи, вплив яких на предмет дослідження вивчається окремо. Аналіз включає такі складники:

- визначення взаємозв'язків між елементами предмету дослідження і обґрунтування його розкладання на окремі частини;
- визначення способу оцінки впливу окремих елементів на предмет дослідження;
- вивчення впливу елементів на предмет дослідження;
- об'єднання (синтез) отриманих результатів у єдине ціле, встановлення взаємозалежностей між факторами і досліджуваним явищем [2].

Варто наголосити, що аналітика і аналіз не є тотожними поняттями; аналітика – це методологічна основа аналізу; аналіз – метод дослідження в аналітичній діяльності.

Еволюція аналітичної складової в діяльності суспільства на тлі розвитку суспільного виробництва дала поштовх для появи і широкого застосування науки «Економічний аналіз». Економічний аналіз передбачає дослідження господарського – фінансового стану організації з метою оптимізації її діяльності. Ця наука дозволяє сформувати інформаційну базу, що є проміжною ланкою між поточним станом організації та напрямками її перспективного розвитку.

У ринкових умовах застосування економічного аналізу суб'єктами господарювання є необхідністю, адже володіння релевантною інформацією дає можливість управлінцям зосереджувати увагу на всіх аспектах господарювання. При цьому варто пам'ятати, що організація перебуває

у нерозривному зв'язку із зовнішнім середовищем. Даний зв'язок передбачає використання стратегічного підходу до аналітичних досліджень, тому предметом економічного аналізу необхідно вважати причинно-наслідкові залежності, які діють у межах виробничої системи на рівні окремої організації і причинно-наслідкові залежності, що діють на макрорівні [3, с. 333].

З метою вивчення предмету дослідження застосовуються методика аналізу – сукупність методів, засобів і послідовностей аналітичних процедур. Колектив авторів Н.Б. Кащена, О.В. Цуканова, Н.М. Гаркуша виокремлюють п'ять основних елементів методики економічного аналізу, якими є [4, с. 46]:

- цільові потреби управління – об'єкт, мета, завдання аналізу та користувачі його результатів;
- інформаційне забезпечення – джерела інформації для проведення аналізу;
- методичне забезпечення – методи, прийоми, показники аналізу, його послідовність та періодичність;
- організаційне забезпечення – виконавці аналітичних робіт, регламентація проведення робіт, порядок представлення результатів;
- технічне забезпечення – технічні засоби, програмні продукти, методичне забезпечення.

Не менш важливе значення має застосування економічного аналізу бюджетними організаціями, якими є коледжі державної і комунальної форм власності. Діяльність зазначених освітніх закладів є специфічною з точки зору традиційних суб'єктів господарювання в ринковій економіці. На коледж покладається виконання завдань різного суспільного значення, які можуть бути охарактеризовані так:

Рис. 1. Основні напрями економічного аналізу при управлінні коледжем бюджетної сфери

- як бюджетна установа, коледж створюється з метою реалізації соціальної функції держави, а саме забезпечення громадянину його прав і свобод; з точки зору діяльності коледжів, – забезпечення людині права на отримання освіти [5];

- як освітній заклад, коледж формує людський капітал країни, забезпечує інтелектуальний розвиток суспільства;

- як суб'єкт господарювання, коледж позитивно впливає на економіку держави так як створює робочі місця, активізує економічну діяльність через власне функціонування (надання платних послуг); даний аспект діяльності коледжів передбачає забезпечення доходності установи (її спеціального фонду);

- як суб'єкт ринку освітніх послуг, коледж має забезпечувати власну конкурентоспроможність, адже функціонує в конкурентному середовищі, змагаючись за абітурієнта з іншими навчальними закладами.

З огляду на зазначене вище, позитивні результати роботи коледжу важливі не тільки для безпосередньо організації, але і для держави загалом, адже фінансування неефективних напрямів негативно впливає на державний бюджет України, який протягом тривалого є дефіцитним.

Отже, економічний аналіз в діяльності коледжів бюджетної сфери має беззаперечно вагоме значення. Результати аналізу є основою для формування подальших напрямів діяльності коледжу, тому аналітична робота повинна охоплювати всі аспекти фінансово-господарської діяльності установи відповідно від завдань його створення і функціонування. Схематично дане співвідношення представлено на рис. 1.

На рис. 1 представлено основні напрями аналізу, що можуть бути застосовані для коледжів бюджетної сфери. З огляду на зазначені напрями можна сформувати елементи методики економічного аналізу за цільовими потребами управління, а саме:

- об'єкт економічного аналізу: фінансово-господарська діяльність коледжу бюджетної сфери;

- мета економічного аналізу: оптимізація фінансово-господарської діяльності коледжу шляхом ретельного дослідження результатів його функціонування та встановлення причинно-наслідкових зв'язків між факторами внутрішнього і зовнішнього впливу на установу;

- завдання економічного аналізу характеризуються за основними його напрямками, а саме: визначення відповідності між соціальною метою створення коледжу та повноти її реалізації; визначення ефективності операційної діяльності; визначення місця коледжу у зовнішньому середовищі;

- користувачами результатів аналізу є менеджмент коледжу, органи державного управління.

Відомо, що основою будь-якого аналізу є достовірна вихідна інформація, тому доцільним є формування переліку основних інформаційних джерел економічного аналізу відповідно до його напрямів.

Забезпечення виконання соціальної функції держави:

- кількісний склад абітурієнтів: інформація із статистичних джерел про кількість випускників; кількість зареєстрованих поданих заяв до коледжу; статистичні дані щодо демографічної ситуації в країні;

- якісний склад абітурієнтів: бали абітурієнтів у документах про освіту, сертифікатах зовнішнього незалежного оцінювання; кількість вступників, що брали участь в позакласних наукових заходах;

- доступність освітніх послуг для абітурієнтів: інформація із статистичних джерел про реальні доходи громадян; інформація про вартість освітніх послуг конкурентів.

Забезпечення формування людського капіталу країни:

- успішність студентів – відомості з оцінювання знань студентів;

- якість освітніх програм, їх відповідність актуальним потребам суспільства – відгуки про роботу студентів при проходженні ними практики (переддипломної, виробничої); кількість працевлаштованих випускників;

- якісний склад науково-педагогічного штату – документи про освіту, підвищення кваліфікації викладачів; довідкова інформація про трудовий стаж викладачів.

Забезпечення власної доходності:

- рентабельність послуг установи: звіт про виконання кошторису за спеціальним і загальним фондами, фінансова звітна документація, дані статистичної звітності, кількість зареєстрованих договорів на надання платних послуг;

- аналіз доходів і витрат: кошторис; фінансова звітність.

- Забезпечення власної конкурентоспроможності:

- аналіз конкурентного середовища: аналітичні огляди ринку освітніх послуг у періодичних виданнях; прогнози розвитку ринку (державні, аналітичні огляди приватних консалтингових компаній); статистичні дані (кількість вищих навчальних закладів, їх територіальна належність);

- аналіз сильних і слабких сторін установи: кошторис, звітна документація (фінансова, статистична), штатний розпис, дані управлінського обліку.

Відповідно до напрямів діяльності коледжу, представлених вище, потребує формування перелік методів і прийомів економічного аналізу, що застосовується для їх дослідження.

Метод дослідження в економічному аналізі характеризується певними особливостями, які

вирізняють його серед методів дослідження споріднених наук. Так, в даному випадку, метод аналізу включає системне комплексне вивчення, дослідження і узагальнення впливу окремих факторів на виконання господарських завдань та на динаміку господарського розвитку суб'єкта господарювання [6].

Прийоми економічного аналізу – це інструменти, за допомогою яких здійснюється обробка показників діяльності організації. Перелік основних економічного аналізу, використання яких буде доцільним для коледжів бюджетної сфери, представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Основні методи економічного аналізу для коледжів державної та комунальної власності

Методи аналізу	Сутність методу
Горизонтальний	Порівняння показників господарської діяльності у їх динаміці
Вертикальний	Дослідження структури показників діяльності
Трендовий	Порівнянні показника з низкою попередніх періодів і визначенні тренда (основної тенденції динаміки показника)
Порівняльний	Порівняння зведених показників з аналогічними показниками інших організацій, галузевими стандартами
Факторний	Визначення впливу окремих факторів на результативний показник
Маржинальний	Виявлення оптимальних пропорцій між витратами, ціною і обсягом реалізації
Коефіцієнтний	Розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників

Джерело: побудовано автором на основі [7; 8; 9]

Крім методів і показників, за якими здійснюється економічний аналізу, його методичне забезпечення також включає послідовність і періодичність проведення аналізу. Характеризуючи послідовність аналізу варто наголосити, що автори [10; 11] виокремлюють три основні етапи: підготовчий, основний (аналітичний) та завершальний. На підготовчому етапі формується організаційне і технічне забезпечення аналітичних робіт, визначається поточний стан об'єкта аналізу. Основний етап передбачає збір і опрацювання інформації про організацію, визначення взаємозалежностей і факторів впливу на результативні показники, виявлення резервів установи. На завершальному етапі проводиться підсумкова оцінка результатів аналізу та розробка заходів по їх усуненню.

Детальна розробка елементів методики економічного аналізу, що відображає специфіку фінан-

сово-господарської діяльності коледжів бюджетної сфери, дозволяє дослідити результати функціонування установи за різними напрямками об'єднуючи їх у єдине ціле. Такий підхід сприяє зміцненню конкурентних позицій коледжу, підвищення його доходності та створенню умов для підвищення рівня освіти у країні.

Висновки з проведеного дослідження. Коледжі бюджетної сфери посідають почесне місце у системі вищої освіти України, як за своєю номінальною кількістю (28% від загальної кількості ВНЗ України [12]), так і за числом випущених фахівців (47,3 тис. осіб у 2014 р. [12]). Сьогодні дані організації знаходяться на шляху реформування у зв'язку із виходом нової редакції Закону України «Про вищу освіту» [13], тому перед ними стоїть важливе завдання вдосконалити свою діяльність. Для формування перспективних планів розвитку доцільним є проведення економічного аналізу діяльності даних вищих навчальних закладів за такими напрямками: забезпечення виконання соціальної функції держави; забезпечення формування людського капіталу країни; забезпечення власної доходності; забезпечення власної конкурентоспроможності.

Методика економічного аналізу для коледжів охоплює п'ять основних елементів: цільові потреби управління; інформаційне забезпечення; методичне забезпечення; організаційне забезпечення; технічне забезпечення. З метою вдосконалення аналітичної складової дослідження фінансово-господарської діяльності доцільним є представлення деталізованої характеристики елементів методики аналізу, враховуючи специфіку діяльності коледжів бюджетної сфери; розробка організаційних складових; розширення і пошук оптимальних технічних прийомів проведення аналізу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Свірко С.В. Управлінський облік і аналіз у бюджетних установах: практикум / С.В. Свірко; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2013. – 231 с.
2. Захарова В.І. Основи інформаційно-аналітичної діяльності: навчальний посібник / В.І. Захарова, Л.Я. Філіпова. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 336 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1953031653909/informatika/analitichna_skladova_informatsiyno-analitichnoyi_diyalnosti.
3. Парасій-Вергуненко І.М. Еволюція розвитку економічного аналізу в стратегічно-орієнтованій системі управління / І.М. Парасій-Вергуненко // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 328–335.
4. Кацена Н.Б. Методика економічного аналізу: сутність та елементи / Н.Б. Кацена, О.В. Цуканова, Н.М. Гаркуша // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2014. – Вип. 1. – С. 40–51.

5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0&find=1&text=%EF%F0%E0%E2%EE+%ED%E0+%EE%F1%E2%B3%F2%F3&x=0&y=0#w31>.

6. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання : [підручник] / П.Я. Попович. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 365 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://readbookz.com/book/147/4139.html>.

7. Яришко О.В. Фінансовий аналіз діяльності бюджетної організації / О.В. Яришко, Є.Ю. Ткаченко // Вісник Запорізького національного університету. – 2008. – № 1(3). – С. 174–180.

8. Тігова Т.М. Аналіз фінансової звітності : [навч. посібник] / Т.М. Тігова, Л.С. Селіверстова, Т.Б. Процюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 268 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/2008021545668/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/priyomi_finansovogo_analizu.

9. Мельник М.В. Теория экономического анализа: учебник для магистров / М.В. Мельник, В.Л. Поздеев ; Финансовый университет при Правительстве Российской Федерации. – Москва : Юрайт, 2014. – 261 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://stud.com.ua/53281/ekonomika/marzhinalniy_analiz_analiz.

10. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз : [навч. посібник] / М.А. Болюх ; Київський національний економічний ун-т. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2003. – 555 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ebk.net.ua/Book/BookEkAnaliz/part6.2.htm>.

11. Купалова Г.Л. Теорія економічного аналізу : [навч. посібник] / Г.Л. Купалова. – К. : Знання, 2008. – 639 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ebk.net.ua/Book/BookEkAnaliz/part6.2.htm>.

12. Вищі навчальні заклади [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.

13. Про вищу освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 37-38. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО КОМПЛЕКСУ

THE INTERNAL COSTS CONTROL ORGANIZING AT HOTEL-AND-RESTAURANT ENTERPRISES

УДК 657.633

Шільвінська О.Л.

аспірант кафедри теорії бухгалтерського обліку
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
викладач кафедри обліку та фінансів
Черкаський державний бізнес-коледж

У статті розглянуто поняття, завдання, цілі внутрішнього контролю, необхідність впровадження та організацію внутрішнього контролю витрат на підприємствах готельно-ресторанного комплексу. Розроблено модель внутрішнього контролю витрат та запропонована програма проведення внутрішнього контролю витрат.
Ключові слова: контроль, внутрішній контроль, органи, що здійснюють контроль, витрати, облікова політика.

В статье рассмотрено понятие, задания, цели внутреннего контроля, необходимость внедрения и организация внутреннего контроля расходов на предприятиях гостинично-ресторанного комплекса. Раз-

работана модель внутреннего контроля расходов и предложена программа проведения внутреннего контроля расходов.

Ключевые слова: контроль, внутренний контроль, контролирующие органы, расходы, учетная политика.

The author has examined determinations, tasks, and targets of internal control, it has shown implementation necessity and internal costs control organizing at a hotel-and-restaurant enterprise. The model of internal costs control has been worked out and the program of internal costs control procedure has been offered.

Key words: control, internal control, controlling bodies, costs, accounting policies.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки зростає потреба в удосконаленні методичних та організаційних аспектів контролю усіх сфер господарської діяльності України. Особливої уваги потребує внутрішньогосподарський контроль, необхідність якого зумовлюється тим, що керівники, власники, інвестори не здійснюють щоденний контроль за власною діяльністю, проте вони потребують достовірної інформації з метою прийняття виважених та ефективних управлінських рішень. Діяльність підприємств готельно-ресторанного комплексу має ряд особливостей, серед яких доцільно виділити процес формування

собівартості продукції, послуг, систему бухгалтерського обліку та оподаткування. Перелічені особливості мають суттєвий вплив не тільки на організацію бухгалтерського обліку, а і повинні бути враховані при організації внутрішнього контролю діяльності підприємств готельно-ресторанного комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Внутрішній контроль є невід'ємною частиною діяльності підприємства. Багато провідних науковців присвячували свої праці теоретичним та практичним аспектам організації внутрішнього контролю на підприємствах, серед яких можна